

עוד בענין מבחן פרים

המבחן הכנה שווה והמליטו ברוחי זמן קטנים. הולדות היו צאצאי פרים מקריים וסולקו מן התחנה. המבכירות קיבלו הזנה אינדיבידואלית תוך מגמה להשיג מהן את אופטימום התנובה. לקראת הפרייתן השניה חולקו פרות כל סוג וסוג לשתי קבוצות והופעלו עליהן שני פרים שעמדו למבחן, כך שכל פר הפרה מספר שווה של מבכירות משלושת הסוגים: מצטיינות, ביר נוגיות וירודות. מתח התנובות של הלפטציה הראשונה היה בגבולות 4600—1900 ק"ג חלב ו-180—80 ק"ג שומן. העגלות שנולדו כתוצאה מזיווגים אלה, גודלו בתנאים מעולים שוים באותה תחנה וכיוונו את מועד המלטתן לתקופה דומה של אמותיהן. בדרך זו מקוים להשיג זוגות השוואה בתנאים שווים במידה הגדולה ביותר, וגם לראות מה כוחו המשביח של פר ביחס לסוגי פרות שונים.

כמובן שטרם יכולות להיות תוצאות מנסיון זה, אולם דבר אחד כבר התברר: הוא יהיה יקר מאוד ויימשך זמן רב עד שאפשר יהיה לסכמו. לפי מהלך הנסיון עד כה מעריכים שעל כל פר שיעמוד למבחן יהיה צורך להתחיל ב-25 מבכירות אשר מהן יש לצפות ל-10—8 מבכירות בנות לכל היותר.

אין ספק שיש חשיבות לתוצאות נסיון זה הן מבחינה עיונית והן מבחינה מעשית ומן הראוי שנעקוב אחריה בהתמדה.

ערך — ה.

נושא מבחן הפרים אינו יורד מסדר יומם של המטפחים בכל הגזעים ובכל הארצות. רבים החולקים על ערכם המעשי של המבחנים בציינם את משקלם הרב של הגורמים המסיבתיים: הזנה, טיפול, שיכון ועוד, אשר עלולים לשבש במידה רבה מאוד את תוצאות המבחן. מובנת על כן החתירה המתמדת לבודד ולהבליט את הגורמים התורשתיים-גנטיים הטהורים בדרך של העמדת בהמות המבחן בתנאים מסיבתיים שווים ככל האפשר. ידועה בכיוון זה שיטת המבחן הדנית המבוססת על גידול 20—15 בנות של פר אחד בתחנות מבחן מיוחדות בתנאי טיפול והזנה מעולים. המבכירות ממליטות וחולכות את הלפטציה הראשונה שלהן באותן התחנות ובאור תם תנאים מעולים. בדרך השוואה התנובות של בנות פרים שונים בתנאים המעולים השווים מנסים להגדיר את תכונותיו של הפר ואת המידה בה הוא מעביר אותן לבנותיו.

הרחיקו לכת בדרך זו הגרמנים בהתאם למתואר על ידם באחת החוברות האחרונות של ה Züchtungskunde המטרה היתה להגיע לא רק לאפשרות של השוואה בנות פרים שונים בינן לבין עצמן, אלא גם ליצור זוגות השוואה של אמהות עם בנות — תוך המנעות מקסימלית מהשפעת גורמים מסיבתיים. לצורך זה הוחל בנסיון ב-1952 בתחנת מבחן מיוחדת. נרכשו מבכירות הרות משלושה סוגים לפי מוצאן: מצטיינות, בינוניות וירודות. הן קיבלו בתחנת

מחירים של פרים ועגלים לרבייה

במקרה הנזכר הייתי אני החתום מטה שותף לקביעת המחיר ואנסה להסביר מה הניעני לכך. לפני זה ברצוני להזכיר את התקנה הקיימת בהתאחדות ביחס למכירת עגלים לרבייה ומחירם: „כל עגל אשר נולד לאם מאושרת לגידול פרים עומד לרשות ההתאחדות והמוכירות קובעת בהתאם לרשימת תור הזמנות של משקים למי העגל יימכר.

ברשימה בכותרת הנ"ל מבקש הח' רענן וולקני במדורו „ביקור ברפתים" בחוברת השדה מאי 1955, הסבר כללי על דרך קביעת מחירים של פרים ועגלים לרבייה ובמיוחד הוא מבקש לדעת על יסוד מה נקבע מחיר של 3000 ל"י (שלושת אלפים) לעגל „נמר" בן הפרה „נאזה" 985 ממשק נירים שנקנה באחרונה ע"י „שרות הדרום".

עכשיו לעצם השאלה:

קביעת מחירו וערכו של פר, הוא בלי ספק ענין סוביקטיבי, אפילו יש תקנון מדויק ביחס לכללי מוצא, תנובות אקסטרייר ועוד. ההערכה השונה ביחס להרבה פרטים קטנים שהתקנון המפורט ביותר לא ישיגם, עלולה להעלות או להוריד את ערכו ומחירו של אותו פר בעיני שני מגדלים שונים. פרים לגידול מן הסוג המדובר בו, אינם סחורות שוק רגילה, שמחירה נקבע על יסוד הוצאות ייצור בתוספת רוח מסוים. גם המגננון של ביקוש והצע, אינו פועל לגבי חומר רבייה משובח באותה מידה כשם שהוא פועל לגבי סחורות שוק המוניות. כן אין לרוב שום יחס בין מחירם של עגלים או פרים צעירים מובחרים לבין מחיר בקר לשחיטה או בקר בינוני לחלב. הגיל של הפר איננו קובע לגמרי, כל עוד הוא לא עבר את גבול גיל המבחן, בו אפשר לסכם תנובה ראשונה של בוגר תי. לא אחת יקרה שעגל בגיל 10 עד 12 חדשים ישיג מחיר יותר גבוה מעגל בטיב דומה בגיל 20 חודש ויותר.

מה, אם כן, בכל זאת קובע את מחיר הפרים? מתוך נסיוני ברכישת בקר רבייה במרכזי גידול חשובים בעולם הייתי משיב בפשטות: הסכום, אותו קובע לעצמו המגדל המוכר והסכום, אותו מוכן לשלם הקונה. בשני הגורמים האלה אין שום חוקיות הגיונית, פרט לזו שכל כמה שהמשק המוכר מפורסם יותר, הוא דורש ואף משיג מחירים גבוהים יותר, גם אם בהמתו ירודה בטיבה מבהמה של משק מפורסם פחות. כך קרה, שאנחנו ברכישת עשרת העגלים האחרונים בארה"ב בשנת 1954 קנינו שני עגלים ממוצא העדר המפורסם של קרניישן בחמישית המחיר, אותו נדרשנו לשלם בקרניישן פרמס עצמו, רק בגלל שהם נולדו וגודלו במשק אחר. בפדיגרי לא היה כמוכן שום הבדל. לעומת זאת הייתי עד בסתיו 1953 שמשלחת צרפתית של מגדלי בקר הולנדי קנתה את הפר המצטיין של תערוכת הסתיו בפריזלנד בסכום הפנטסטי של 100 אלף גולדן, שהם לפי הקורס הרשמי 45 אלפים לירות ישראליות. — אגב, הפר הזה לא עמד בתביעות התקן הישראלי לפרי רבייה.

לכל בעל עגל זכות קדימה לגדל את העגל בעצמו ואם הוא אמנם החליט כן, עליו להודיע זאת למזכירות יחד עם המצאת ההודעה על הולדת העגל. עם קום האגר דות להזרעה הוענקה זכות קדימה גם להן והן זכאיות לרכוש בלי תור כל עגל שנולד במשקי החברים שלהן. מחיר העגל בגיל 8 ימים היה עד לפני זמן קצר שווה ערך ל-750 ליטר חלב ובאחרונה הועלה לאלף ליטר חלב בהתחשב עם העלאת הסטנדרט של האמהות לרבייה. (בהודמנות זו ברצוני לתקן טעות שנפלה בפרסום החלטה זו בחוברת 9 של "משק הבקר והחלב": במקום מחיר 1000 ליטר חלב = 300 ל"י, צ"ל — 330 ל"י בהתאם לתחשיב הוצאות הייצור לליטר חלב שהוגש על ידנו למוסדות הממשלה). בעל העגל, שהחליט לא למכור את העגל בגיל היגרי קה, רשאי להציעו למכירה רק לאחר שמלאו לו לפחות 6 חדשים. סעיף זה בא להבטיח מפני אפשרות של עקיפת רשימת התור על ידי הודעה מצד בעל העגל, שהוא מגדלו בעצמו ובגיל חודש או 6 שבועות יוכל למכרו לכל מי שירצה. נקודת דה זו היתה אקטואלית מאוד לפני קום האגודות להזרעה כאשר משקים רבים חיכו חצי שנה ויותר עד שזכו בתור לקניית עגל.

עד כאן לשון התקנה שבאה להבטיח חלוקה צודקת של חומר רבייה ולקבוע מחיר מוגבל, כשכל הסיכון בשטח מחלות, "הילדות" וסיכוי התפתחותו הנורמלית של העגל, הוא בצד הקונה. מחיר העגלים מגיל חצי שנה ומעלה, היה תמיד נתון למח"מ החופשי בין המוכר והקונה ורק במקרים שהצדדים אינם באים לידי הסכם הם בוחרים בורר מוסכם ומסקנתו מחייבת את שניהם. לרוב אמנם פונים המשקים בענין הבוררות למזכירות אבל אין זו זכותם הבלעדית של חברי המזכירות, הניתנת להם ללא עירעור — כדברי הח' וולקני — אלא יכול להתבקש לתפקיד זה כל אדם אחר, שהמשקים יתנו בו את אימונם.

גדולה לגבי תנובתה בהולנד (5500 ק"ג חלב ב־300 י"ח) בעוד שלצערנו לא מעטות ה"אמר הית" במשקים אחרים. שירדו בהרבה מתחת לתנובתן בהולנד וסיכמו בארץ מעט מעל 3000 ק"ג. על הישג זה רשאי קיבוץ נירים, או כל משק אחר, לקבל תמורה מקסימלית. גישה כזו תעודד משקים להגביר מאמצים ולהגדיל הישגים לטובת הענף בכללו וגם לטובתם הם.

בסוף ברצוני להעיר, כי הסכום של שלושת אלפים לירות אינו עולה בהרבה על הוצאות הגידול של שתי מבכירות ולא ידוע לי מקום בעולם, שם אפשר לרכוש עגל מסוגו של "נמר" במחיר שזה ערך לשתי מבכירות בלבד.

שלמה וגשל

מכל מקום, ברור שפרי רביה משובחים הם נכס יקר ומחירים נקבע באופן אינדיוידואלי ומתוך שיקולים שונים בכל מקרה ומקרה. כך בכל העולם ואינני רואה שום סיבה לנהוג אחרת בישראל. העגלים שעומדים בתביעות התקן שלנו הם מעטים במספר ודרוש מאמץ כללי גדול של המשק ע"מ לטפחם. דוקא העגל "נמר" יכול לשמש עדות מצויינת לחיזוק עמדה זו. "נמר" הוא בן פרת ייבוא הולנדית שבאה במסגרת 110 ה"אמהות" שהובאו ארצה בחורף 54—1953. כחבר המשלחת שבחרה את ה"אמהות" ידוע לי היטב שהיו הבדלים ביניהן בטיב אולם יחד עם זאת הנני משוכנע שאין זה מקרה ש"האם" בנירים סיכמה תקופה של 287 י"ח עם כמעט 8000 ק"ג חלב עם 4.1% שומן — קפיצה

„פרסת-חמור" בבקר

ניהם היו אבות ואמהות משותפים בדורות שקדמו להורים. פר אחד, שנקרא לו בשם „איס", הופיע כמה פעמים בתעודות המוצא האלה ואפשר היה להניח שהגן שגרם לתופעה זו עבר בירושה מהפר הזה. לאחר זמן הופיעו עוד מקרים אחדים באותו עדר, בו פעל הפר „איס", ונתחזק החשד שהפרסה הקלוטה עוברת בירושה כתכונה רצסיבית.

המחקר הורחב והעדר, בו פעל הפר הנ"ל, נבדק באופן יסודי. בעדר הזה היו 287 צאצאים מהפר „איס" וארבעים מביניהם מבנותיו הוא. כשהופיעו 5 ולדות קלוטי-פרסה מזיווגי האב עם בנותיו לא היה עוד כל ספק שיש כאן ענין עם תכונה תורשתית רצסיבית. אגב ביצוע המחקר הזה נתעורר הענין להשוות את שיטת הרבייה שהיתה קיימת בעדר הזה לזו המקובלת במעבדות לגבי בעלי-חיים שעומדים בניסוי מסוים. הדרך הבטוחה והמהירה ביותר לגילוי אב־משפחה הנושא גנים רצסיבים היא — זיווגו במספר בנות משלו, ואין זה חשוב באיזה מין של בעלי-חיים אנו עוסקים: יהי זה בקר, חול־דוה, חזיריים וכדומה. בעדר, בו הופיעו המקרים של בקר קלוטי-פרסה, אמנם נהגו בדיוק כך.

ידועים היו מקרים של חזירים קלוטי-פרסה, אולם מעט מאד שמעו על מקרים כגון אלה בבקר. ואם הוזכרו אי-פעם אי-שם תופעות כאלה הרי נחשבו כמפלצת ונשתכחו מהר מחמת נדירותן. ומשום כך גם לא התענינו לרדת לחקר הדבר. בזמן האחרון הודיעו על שני מקרים כאלה בסביבה מסוימת, ולאחר עיון בתעודות המוצא של הבהמות הוחל בחקירה מקיפה יותר ונתגלה שזוהי תכונה תורשתית רצסיבית.

עם חקירת התופעה לפרטיה נתברר שהמקרים, עליהם הודיעו אי-פעם קרו בעדרי בקר מהגזע ההולשטיני (פריזי); לא ידועים כלל מקרים אלה בבקר מגזעים אחרים שבארצות הברית. לפני כמאה שנים סופר על מקרה כזה בגזע „הריאנה" שבהודו ועל עוד מקרה בבקר „וואגיו" שביאפן. חשוב אם כן שמגדלי הבקר ההולשטיני ילמדו את כל הפרטים וידעו כיצד לנהוג כשיתגלה מקרה כזה בעדרם.

כשהודיעו על העגל הראשון שנולד עם פרסה קלוטה, לא הושם לב לכך באופן מיוחד, אולם כשנודע גם על מקרה שני באותה סביבה הוחל מיד בחקירת הדבר. נבדקו קודם כל תעודות המוצא של שני הולדות האלה ונתברר שלש-